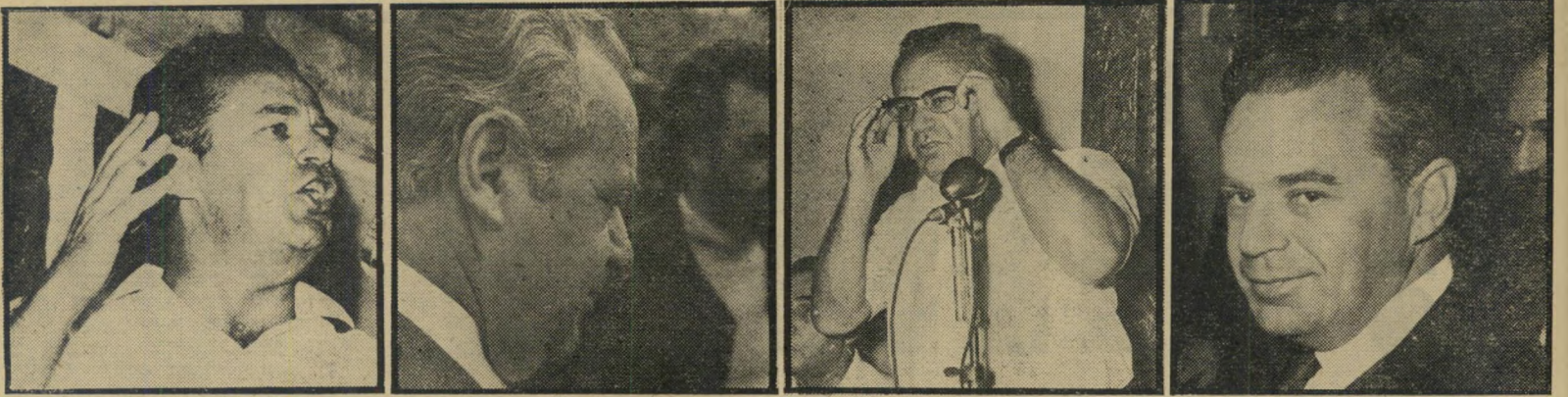

כתבה שניה בסידרת דיוקנות פוליטיים מנקודת מבט אישית

שתי גדוהות לתמיר

לחל את הצמרת המושחתת ששלטה או במישטרה). בצאתנו מן הבית שוחחתי עם אחד המשתתפים האחרים בהתייעצות. השיחה התגלגלה אל סיכויי של תמיר כמנהיג ציבורי. בן-שיחי התלהב מן הלהט הקרבי שגילה תמיר באותה ישיבה. "איוה לוחם!" הוא קרא, "הוא יגיע רחוק!" אמרתי שאני מפקפק בכך. "מדוע?" שאל בן-שיחי באפתעה. "האם הסתכלת בתמונות התלויות בחדרו?" עניתי. התמונות היו יפות מאוד. אחת מהן הראתה צבי ביער שטוף שמש. ליד נחל רוגע. התמונות האחרות היו בסיגנון דומה. תמונות שהיו מודרניות בסוף המאה שעברה בבתיים בורגניים טובים במרכז אירופה. כבר אז המציאו להן מילה גרמנית: קיטש. "תמונות אלה מעידות על כמיהה עמוקה לשלווה כורגנית, למכוני בדות ממוסדת", "טענתי. "אדם כזה לא יחרוג לעולם מן המוסכמות החברתיות. הוא לא יעלה על שום באריקדה!"

מאז עברו 15 שנים, ויתכן מאוד שטעמו האמנותי של שמואל תמיר השתנה. אבל ההערכה של אז נראית לי נכונה גם כיום. יתכן שמקור הכמיהה הזאת של תמיר טמון במוצאו המישפחתי. עד היום הזה הוא חותם כל מיכתביו, ואפילו על הצעותיו לכנסת, בשם "שמואל מ. תמיר (כצנלסון)". אין אדם שני בורה הציבורית החותם כך. המ' היא אפקטציה אמריקאית (ובאה במקום "משה"). אבל השם בסוגריים הוא החשוב. תמיר אינו רוצה לשכוח לרגע שהוא נצר למישפחת צנלסון.

אם היתה אריסטוקרטיה ביישוב, מישפחת צנלסון היתה שייכת אליה. היא סיפקה מנהיגים לתנועת-העבודה בגלגוליה (כולל אשתו של הנשיא-לשעבר, זלמן שזר) ולמיסלגה הרביזיוניסטית. כשנולד שמואל מ., היא כבר היתה מישפחה בורגנית מסודרת מאוד, ברובע האריסטוקרטי של ירושלים-רחביה. שמואל תמיר הוא בן "מישפחה טובה", ועובדה זו עיצבה את אופיו באופן מכריע. הוא גדל בחוגים הנכונים, בסביבה הנכונה, בגנייהילדים ובבתי-הספר הנכונים. כל חייו היה בטוח-יעין של צמרת המיסד. מכאן תכונה אריסטוקרטית מקובלת מאוד, המשניאה אותו על שותפיו: ההרגשה ש"מגיע לי".

אבל מכאן גם תכונה חשובה יותר, ובודדת פחות: ככל פעם שהרגיש שהוא עומד לעשות מעשה העובר את גבול המימסדיות המכוני בדת, הוא עוצר בעד עצמו ומשנה כיוון.

זהו רק חלק אחד של אופיו. בצד הכמיהה ליער הרוגע שלייד הנחל השקט, יש גם הכמיהה למירפסת. שמעליה נואם המנהיג הזועם לרבבות נאמניו המשולהבים, ושולח אותם אל הבאריקות. מוסוליוני או קנדי? טריבון מער או פרקליט גוררהיון? שימושן המקצועי את עמודי המימסד או סרן פלשתי המנצה על הטכס? תמיר אינו יכול להחליט. ואולי גם אינו מודע כלל לברירה.

שלושה משיחים

מנהיגים לאומיים גדולים, מן הסוג שתמיר מעריך אותם, מצטיינים תמיד בשיגעון-לדבר-אחד, מין חד-צדדיות קנאית הגורמת להם לרכו את כל משאביהם הנפשיים והגופניים להשגת יעד אחד ויחיד. הריכוז הטוטאלי, חסר החן וההומור, הוא סוד הצלחתם.

שיגעון קנאי זה חסר לתמיר. בניגוד לאיש כמו בגין, אין הוא מזולזל בכסף וברכוש. כבר לפני שנים נודע כאחד הפרקליטים היקרים ביותר בארץ, וכמה מידידיו הפכו לשונאיו בשל דרישתו לשכר-טירחה גבוה גם עבור מישפטים בעלי אופי פוליטי. הוא מיליונר בזכות עצמו, עתיר נכסים, בעל מניות במיפעלים רבים.

הוא בנה לעצמו וילה מהודרת כשהו עוד היה בלתי-מקובל בין אנשי-ציבור. הוא שאף לכיבודים בלישכת עורכי-הדין, ומקפיד להימצא בחברת בעלי הצלחה חברתית וכלכלית. בקיצור: פרקליט מצליח העולה לגדולה במיסגרת המיסד.

לכאורה היה איש כזה צריך להצטרף למיסלגת השלטון כדי לזכות בתפקיד שר. אולם הצד השני של תמיר מונע זאת. הוא שונא את ראשי המיסד, מזולזל ובו להם מעומק הלב. הוא רוצה להסלים, ולרשת את מקומם בסערה.

מכאן הזויגאג המתמיר שנו — בחוץ, כפנים, בחוץ, כפנים. כשהוא נער בירושלים, עבר קורס לקריינים ברדיו של המנדאט, ביקש לערוך את שבועון הרדיו, שהיה ביטאון ממשלתי בריטי. אותה שעה הצטרף לאצ"ל. הוא לא הספיק להשתתף בפעולות קרבות, נאסר וגשלה למחנה באריתריאה, יחד עם שאר קורבנות "הסיון". שם למד מישפטים.

כשחזר, היה שונא מושבע של דויד בניגוריון, בעל הסיזיון, והמימסד החדש שהוקם עליידו. מילחמת-העצמאות היתה או בעיצומה, אך תמיר לא הצטרף לצה"ל, אותו זיהה עם בניגוריון. הוא הלך בשני כיוונים, כרגיל: לפעילות במיפלגתו החדשה של בגין, תנועת הרוח, ולהתבססות כעורך-דין.

איש-המערך נשא את עיניו בהבעה של ליגלוג. "תמיר?" הוא שאל. "מה זה, נופת-צופים! שום יושבראש אחר לא עוזר לממשלה כמוהו!" הוא התכוון לפעולתו של ח"כ שמואל תמיר בתפקידו החדש כיו"ר שבראש ועדת-הכלכלה של הכנסת.

כאשר זכה תמיר במינוי (על פי חלוקת תפקידי היושבראש בין סיעות הכנסת, וחלוקה שנייה בין חטיבות הליכוד), פשטה האימה בחוגי הממשלה. אמנם, ועדת הכלכלה היא, אולי, הפחות חשובה מבין ועדות-הכנסת. כל עניין כלכלי חשוב מועבר לוועדת-הכספים. אולם בידי יו"ר נמרץ היא יכולה להפוך למיטרד ראשון-במעלה. איש לא פיקפק בכך שתמיר אכן יעשה זאת.

האם לא הפך תמיר, בכנסת הקודמת, את ועדת-הכלכלה לקירקס? האם לא ניפח בה את פרשת אוטוקארט עד כדי כך, שהפך בעיקבותיה לגיבור בחוגים רחבים? האם

אורי אבנרי

לא ניצל ישיבות הוועדה כדי לרכו על עצמו את אור הזרקורים במשך חודשים? ואם עשה כן זאת כחבר פשוט בוועדה, מה ישיכוד היה לעשות כיו"ר שלה!

זאת היתה ועדת מקראתית חדשה! גיבא יעקובישימשון שפירא, איש מנוסה מאוד. "תמיר יערוך כל שני וחמישי ציד-מכשפות, ינפח פרשות-שחיתות וכישלונות כלכליים, ויבטיח לעצמו פירסומת בלתי-פוסקת!"

והנה — לא דובים ולא יער. יושבראש ועדת-הכלכלה, שמואל תמיר, נתגלה כג'נטלמן מושלם, המשתף פעולה עם הממשלה, בישיבות הוועדה הוא שופע חיובים ודבריינועם. נציגי הממשלה מתקבלים בחמימות, ותמיר מביא למליאת את הצעות הממשלה לקריאה שנייה ושלישית כאילו הוא היה עמוד-התווך של המערך. "זה פשוט לא ייאמן", סיכם אותו ח"כ של המערך, "אדם חדש!"

טריבון ואיש המיסד

הברי-הכנסת הנדחם הכיר את תמיר רק מהופעותיו כמליאת הכנסת, שם הוא ממטיר רעמים כמו יופיטר זועם על כל נושא גדול וקטן, החל בבגידת אנשי ארץ-ישראל הקטנה וכלה במינוי תופסי-הכלבים בכרכור. תמיר החדש מוועדת-הכלכלה ניראה לו כאורה מן המאדים.

אבל מי שמכיר את האיש יודע שאין זה תמיר חדש. זהו פשוט הצד השני של התמיר הישן.

הרבה מאוד תעלומות, המלוות את דרך חייו של מנהיג המרכז החופשי, נובעות מן הדי-צדדיות הזאת של האיש, הניגוד הפנימי המזור המתבטא במטרותיו, בשיטותיו ואפילו בהתנהגותו האישית.

לפי אפלטון, על אדם להשתדל להיות כפי שהיה רוצה להיראות בעיני הזולת. אין ספק שזהו המפתח לאישיותו. איך היה תמיר רוצה להיראות בעיני הזולת? איך הוא רואה את עצמו, כשהוא חולם בהקיץ?

נדמה לי שבחלומותיו רואה תמיר את עצמו בשתי דמויות שונות לגמרי. הרדיפה אחרי שתי דמויות אידיאליות אלה היא היוצרת את קו הזויגאג האופייני לדרך. דמות אחת היא של הטרביבון העממי, המנהיג המהפכני, האיש העולה על באריקות ומגיע לשלטון.

הדמות השנייה היא של איש המיסד המצליח, המקובל בציבור המכובד, בעיני-הכספים המשגשג, העונה כסודם המימסד ומנוע לשידוץ. לכל פוליטיקאי יש אישיות מפוצלת — אישיות פרטית ואישיות ציבורית, שאינן חופפות לגמרי. יש שהפער קטן, יש שהוא גדול יותר. הצרה של תמיר היא שאצלו פיצול-האישיות הוא הדבר הדומיננטי גם באישיותו הציבורית. יתכן שהיא הגורמת לזיכובו כישרונותיו.

מוסוליני או קנדי

עם יצאתי מביתו של תמיר אחרי שתיכננו יחד מערכת ציבורית שבה שיתפנו פעולה (נדמה לי שהיתה זאת פרשת עמוס בניגוריון, שבה הצלחנו בכוחות משותפים

הסנאטור ג'ו מק'קארתי היה יו"ר ועדה בלתי-חשובה של סינאט. הוא ניצל את עמדתו כדי להמטיר סביבו האשמות חסרות-תשתד ולערוך ציד-מכשפות על קומוניסטים מדומים. כך הטיל את אימתו על כל זרועות המיטשל במשך שנים, והפך סניידר בעולם.